

Nyoth 3: Alëm thith... ciët yï rëër kërillac?

Ajotwëldu ku kòmpiötardu alëu bï kony ba ya jam kek pamäthkun ca deet cï wek röt piŋ ku anïndu ic, ku yïn alëu ba kuony yök tē rëër yïn käril iic. Ku kays, tēknoloji aalëu bï kuöc looi aye.

Raandun rëër kek yïn e löt wälë raan cï puök kek yïn alëu bï rac guöp, bï täŋ wälë duut yïn wënh jam. Aalëu bïk tēknoloji luöi ku bï kek käk ye looi ya buoth cök ke cï ñic. Kwat lëët cït kën nē biäkde tēknoloji ku alëu bï yiëk dier apeï, alëu bï cöl ariöc ku tek yï thok tēn koc köök.

Muknhom! Lëët ye yï läät, riëc wälë biöth cök tēknolojiic aci PATH.

Tiëët nyin nē 'alëm thith' ... käk yï lëk lön kä kån aaci la tueŋ apath.

Alëm thith ye kek kån ñö?

- Raan rëër kek yïn awic bï tē ye yïn tēknoloji luoi thïn duut wälë bï tē ye yïn la thïn dhuök piny.
- Raan rëër kek yïn e ciët kē ñic kä juëc alaŋdu apeï ku kē loi.
- Raan rëër kek yïn eciët kē ñic käk ye röm kek koc kök yonlain köu ku akac röm kek yen.
- Raan rëër kek yïn eciët kē ñic tē rëër yïn wälë miëthku thïn tēn lön ce yen ye lac ñic.
- Raandun rëër ke yïin e yïn lac thiëc ku e yïn gät wälë e apääm thocol midiyadu buoth cök ku e yïn lac thiëc kiit thiëc cimën: 'Yeŋö loi?', 'Yeŋa jam kek yïn?', 'Rëër tēnö?'
- Raandun rëër ke yïin e yïin lac tuöc jop ku wël cï kek göt, wälë e yïn cöl ku rec yï puöu, yï yör guöp ku yekä yï riäac.

- Raandun rëër ke yïin e jok ku bï pamäthku wälë koc manydu thok yöp ku bï ñic tē rëër yïn wälë bï ke lëk anyikööl rec alaŋdu.
- Raandun rëër ke yïin e yïn yon ku ba tuöc thuradun ee guöp alaŋdē tō kē ciën alëth, ku jol kek la röm kek koc kök ke yï kic gam thïn.
- Raandun rëër ke yïin e yïn riäac ku bï thura ee guöp alaŋdē tō kē ciën alëth gät ayer wälë biäiyodun ran tē cï yïn kē wic cï loi.

Dhöl kök ye nyuoth lön ka tēknolojidu aci rot kuöc luöi

- E ic riel ku ba akaonku ñany wälë päthwät eciët kē cï waric.
- Gäät loi thok aye rött looi nē thocol midiya ic nē akaondu köu.
- Raandun rëër ke eciët kē ye lac la nē la wär la äyen la ne wënhduic
- Raandun rëër ke e yï thiëc ku ba päthwät akaondu wälë wënhdu röm kek yen.
- Raandun rëër ke yïin aci kamara yam guöt piny wälë käk baai tit ic, tē ce yen kën muyëm.
- Ajotwel wälë kòmpiötardu ace lac cath ku ace kån lac tuoc wälë ace lui apath.
- Yïn wälë miëthku aaci kek yiëk miöc wëëth yam, ku raandun rëër ke yïin aguot kē teer bäk kek luöi.

- thocol midiya akaon cī lui acī cak nē rienku.
- Imel cī lui wälē juop SMS aacī kek toc akaonku iic.
- Wëu kuc kek aacī tuöl athör bank akaondu ic wälē accountkun ke yonlain kōu.

Ku naa kuc kē looi rot, **kä yī gam kē ye piändu lëk yīn**. Yīn atōu nē kana pathic ba njic lon rēc käng ku lon wīc yīn kuony.

Käk wīc ba ke njic alnj eSafety

Naa nanj kēril cī yök ka yī cōl Pinyic arak Diak (000) nyinic.

Naa ye tak lon le yen raan buoth yī cök, wälē lon yen raan duut yīn yonlain, kāk lēu ba kek looi aa kīk:

Luöi wēnh path ku bī yīn kuony yōöp, bī yīn ke wēuku ya tōu ku bēl kek bei ku aguiet path wälē kuat jamdu ēbēn. Duk wēnhdu luui – luöi compiötar yōn athör wälē mähdu wälē wēnh raan rēēr kek yīn baai ce raandun rēēr kek yīn lac luöi.

Cak imel akaon yam tēn aguiet path ku ba account kōk cak yonlain. Ye imel akaondun yam cath wēnh cīn guöp riöoc, tē wēn cīn ic riöoc. Duk rienku lui imeldun yam ic. Luöi kē cī thiääk kek yīn cīmēn: whitelillie@gmail.com, ku ace RienKunhom@email.com. Ye jam akōlaköl imel akaondun thēer tē ye yīn e yök ke cīn ke rēc bī luöi yīn.

Gam këye piändu lëk yī tē ye yīn tak lon ka raan yī lat e wēlku yök account imeldun yam ic. Dany imel yam wēnh cīn guöp riöoc tē ye yīn puöu diu/dak. Etē ye yīn wēnhdu luöi thīn waric akōlaköl: duk kē rilic cath e yic wälē duk jam thīn rin lēu bī yen yī täu ke rac ic.

Cak päthwät yam ku päthkot tēn wēeth ku akaonkun ye yīn ke luui, tē ye en rot lēu apath. Päthwät acī lēu bī raan yī lat lac mæek ic path. Tē lui yīn wēt njic yī tōk yen ye dhöl path ku bī yīn päthwät looi, cīmēn, 'C@tsareb3tterhand0gs!'.

Ye tīnj apath raan wīc bī ya 'mähdu' yonlain – ye kōc määth kek yīn thocol midiya kōu njic ku aaye gam lon ce kek jam kek raan yī läät kek ye gam bīk aa pamäthku.

Loi tē ye kōc röt tiet thīn nē thocol midiya akaonku iic ku e kek lac caath, tē cī software rot ben cök.

Ye thiök ku jäl nē thocol midiya ic ku akaonkun imel tēn lon bī yīn tēn alui yīn thīn thiök path.

Thiök kāk piny nyuoth ajotwēldu ic ku jol aa wēeth kōk ic ku duk tē rēēr yīn thīn gät ayer wälē thura thocol midiya kōu.

Täu anti-baireth kēn thöör kek kām wēethkun ye yīn ke luui rin bī yen yī kony ba spyware gēl wei.

Caathē wēnh manhdu yic ku ba njic lon cī yīn dhööl ka thöl thook wēethken iic ku jol a wēethku aye.

Caath accountku cīmēn kārät credit wälē kārät debit ye yīn ke wēu täu piny kek lēu bīk tē rēēr yīn thīn nyuoth. Akaon cīmēn eToll, eTag ku kārät ye kōc ke cath kāk ye kōc ke cath iic alēu bī ke nuet kek kārät credit ku debit de raan yī läät. Cōl kek akutnhome den dutuuc kāk kubī thurumbildu ku kārät bēl ku bī raan ē yī läät yīn cuökē kuany cök tē ye yīn lathinthīn cī buoth cök.

Yöþ kuony

Muknhom! Lëët ye kóc läät në biäkde tēknoloji iic aci path ku ace awäcdu. Kuony atöu.

Të nõj yin riöoc, ka yī cöl bolith ku kuat kāk awën kóc lac kony të cöl yin pinyic arak diäk (000) nyinic.

Ku naa cī jam në thoŋ Diŋlith

Cöl pinyic arak diäk (000) ajotwëldun baai ku thiēc 'Bolith', 'Kóc mac yor' wälë 'Thurumbil kóc tuany jot'. Rëërë në jīt kōu ku yin abī rek kek dugëer (raan kóc waar thook).

Ku naa ce kë wic kuony nyinic, cöl wälë nem maktäm bolith thiäk kek yin.

Tën kë wic kuony dīt, cöl **1800RESPECT** ajotwël path wälë wëëth të loc yen röt lëu:

1800 737 732

1800respect.org.au

1800RESPECT e kuony gam thäa-24, kuony läu ku aguiet puoth cīn raan dët lëu be njic, jiem nom ku kuony tēn kuat lëët, la iic lëët anīn ku kāk guēc loi thook. Kek aa lëu bīk yi nuet aye kek kuat kāk kōk lui të rëer yin thīn. Lör 1800respect.org.au/languages/ ku ba wël juēc njic thīn, wëët ku bīdīyo cī kek looi në thok/ thuok kōk.